

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrvm|| Vniversale|| De Avibvs

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLVI.

VD18 90528921

Titvlvs II. De Insectiuoris Canoris.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11068

TITVLVS II.

De Insectiuoris Canoris.

CAPVT I.

De Luscinia.

Nomen.

Inter insectiuoras canoras primum *Lusciniae*, alterum *hypolaidi*, tertium *atricapillae* locum tradimus. Causa in uoce patebit. Illa Graecis *αἰδων* et *αἰδώς*, Latinis seu, quod in lucis canat seu, quod ante lucem seu, quod lugens luscinia, sed et acredula, uolucris Attica, ales Daullia, Pandionia etc. dicitur.

Descriptio.

Arist. H.

A. l. 9. c.

15.

Plin. H.

N. l. 10.

c. 29.

Formam non est, quod describam, cum ubique sint obuia. *Linguae* summo acumine caret nec tenuitatem illam primam habet, quam caeterae aues atque hoc illi cum atricapilla commune intercedit. *Mari* foemina corporis habitu similis, aliquando tamen ad cinereum uergens, quod et iunioribus competit. Illa, quam Schwenkfeldius maiorem uocat, tota fere cinerea est et parum rubedinis obtinet. *Sexum* male ex corpore coloris, mole, oculo dextro, qui mari maior dicitur, conlegeris. *Mares* adulti uere capti, quod tum in uenerem ruentibus genitalia turgeant, sese produnt, extra id tempus, quae frequentes et modulatos edit cantus, qui continuo spiritu in longum trahuntur, quae unico saepe insistit pedi et diu immobilis permanet, mas est. Cur sitat per caueam foemina et cantum breuem concisum ac intermissum promit.

Locus.

Locus ipsis diuersus. In syluis quaedam uitam agunt, quae maiores sunt forte, quia se in his tutiores a serpentibus credunt, in sepiibus quaedam, nonnullae montana loca amant, palustria nonnullae, plana aliae. Hybernia iis caret, si Botero credendum, Batauia, si aliis, imo mori inlatae dicuntur. Athenis tanta ipsarum copia, ut philomelam Atticam poetae finxerint. Sunt et prope Arduennam syluam plurimae. Aestate adulta non diu

adparent et sub autumno usque ad dies uernos conduuntur. Maximi uaeneunt, quae in caueis hyemem pertulere. *Cibus* eis uermiculi, sed imprimis formicae et illarum oua. In caueis duris ouis et mica panis uescuntur.

Nidum uere mense Maio uel etiam prima aestate, quandoque humi sub

Parrus.

Arist. H.

A. l. 5. c. 9.

sepibus et arborum truncis, aliquando in ipsis fruticibus uiridibus et densis ex foliis arborum, paleis et musco oblongiusculum construnt. Cum plurimum fena oua pariunt et, dum incubant, a cantu, si Aristotelem sequimur, cessant, si Albertum et alios, luscinia peruigil custos, cum oua quodam sinu corporis et gremio fouet, infomnem longae noctis laborem (solam ex omnibus somnum negligere καὶ διατέλεις ἀγρυπνείν Hesiodus apud Aelianum auctor est) cantilenae sua uitate solatur, quo possit non minus dulcibus modulis, quam fotu corporis, oua animare.

Cantum et uocem earum, quam *εὐσημεῖν* Pollux uocat, Sidonius *gibulare* dicit, Plinii uerbis explico. Luscinis, inquit ille, diebus ac noctibus continuis xv. garrulus sine intermisu cantus. Densante se frondium germine, non in nouissimum digna miratu aue. Primum tanta uox tanto in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in una perfecta musicae scientia modulatus editur sonus et nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuscatur exinopinato. Interdum et secum ipse murmurat plenus, grauis, acutus, creber, extentus, ubi uisum est, uiibrans, summus, medius, imus breuiterque omnia tam paruulis in fau-

Parrus.

Sidon. E.

pist. l. 2.

Plin. H.

N. l. 10.

c. 29.

c. 20.

faucibus, qui tot exquisitis tibi-
arum tormentis ars hominum excogita-
uit, ut non sit dubium, hanc suavi-
tatem praemonstratam efficaci au-
spicio, cum in ore Stefichori ceci-
nit infantis. Variant tamen. Nam
in palustribus, relaxante instrumen-
ta uocis humiditate nimia, tam so-
norae non sunt. In Hispaniola et

Martyr.
in Hist.
Occid. Ind.
† Pansan.
in Boeotic.

Adfectus.

Amicitiam et cum phoenicuris co-
lunt, cum quibus etiam coire cre-
duntur et cum auiculis mollioris ro-
stri, ad quas caueis inclusas aduo-
litant. *Inimicitiam* cum collurio-
ne, qui uisco implicatas capit, ac-
cipitre, qui eisdem infidiatur et uipe-
ra, a cuius suppositae oculorum
fulgore in certissimam perniciem
trahuntur, descendentes enim pau-
latim ex arbore in praedam ipsi ce-
dunt, ut Merula scribit, quod ta-
men Cardanus negare uidetur,
exercent. Inter *adfectus* corpo-
ris praecipua pinguedo. Saepe
adipis mole obrutae extinguuntur.
Si aliquo alio liberos conripi con-
tingat, formicarum ovis sibi ipsis
medentur.

Merula
in Mira-
bil.

Cardan. l.
de uar. rer.

Ingenium.
Apud Ne-
mesian.
Ecloga. 2.

Ingenium singularis in herum ci-
curatarum fides, saepe emissa, (ta-
le Alcon Donaci se dono dedisse ca-
nit:)

scit rursus remeare domum te-
rumque subire

uiminis et caueam totis praepo-
nere syluis,

imo multae uenditae uel dono datae
aliis prioris domini desiderio con-
tabescentes commoriuntur et ob-
stinatus libertatis amor, (si adultae
caueae includantur, cantus et cibi
abstinentia pro seruitute uenato-
rem, teste Aeliano, silentio ulciscun-
tur) testantur. Cantus maxime et

Aelian. in
uariis.

docilitas. Simplex ille, si in soli-
tudinibus degunt, uarius et multo
apparatu compositus, si in audito-
res inciderint. Non φιλομάσους dun-
taxat, sed et φιλοδόξους cum Char-
mide Atheniensi agnoscas τὸ κερὰς
εὐρίπτε το μέλος. Nec minor poste-
ritatis cura. Meditantur aliae iu-
niores uersusque, quos incitentur,
accipiunt. Audit discipula inten-
tione magna et reddit uicibusque
reticent. Intelligitur emendatae
correctio et in docente quaedam re-
prehensio. *Docilitas* mira. Caesa-
res iuuenes habuere Iuscinias Grae-
co atque Latino fermone dociles,
praeterea meditantes in diem et assidue
noua loquentes longiore etiam
contentu. Visum iam saepe iustas
canere coepisse et cum symphonia
alternasse, sicut homines repertos,
qui sonum earum addita in trans-
uersas harundines aqua foramen in-
spiraates linguaeue parua aliqua
opposita mora, indiscreta redde-
rent similitudine. Fuere tres Ratis-
bonae anno M. D. XLVI. quae intra
noctis silentium, quicquid interdiu
ab hospitibus conloquentibus inau-
dierant, Germanico fermone ita
promere solebant, ut ab audien-
tibus optime intelligerentur.

De ipsarum in cibo usu non est,
quod multum dicam. Plumis nu-
data uox est praeterea que nihil, ut
Lacon ille apud Plutarchum dixit,
Adpositam fuisse in centenaria illa
Aesopi Tragici, cui quendam ci-
uem Romanum donatione unica
XM. aureorum dedisse legimus, pa-
tina, exinde conligas, quod centum
auiculis, quae cantu aliquo excel-
lerent, constaret. Arrii etiam filios
magno conemtus esitasse Horatius
testis est. *Medicinam* si spectes,
cancrorum oculi cum Iusciniae car-
nibus in ceruina pelle adligati uigi-
liam praestant fugato somno. Fel-
cum melle inlitum uisum perfe-
cte acuit, ut uult Kiranides.

Plin. H.
N. l. 10.
c. 42.

Gesner. in
Ornithol.

Plutarch.
in Apoph.
Lacon.

Horat. l. 2.

Serm. Sa-
tyra. 3.
Plin. H.
N. l. 32.

Fel.
c. 10.
Aelian. l.
1. H. d.
c. 41.

CA.

De Hypolaide et Atricapilla.

Arist. H. A. l. 8. c. 3. **H**YPOLAIDEM seu currucam

Aristoteli debemus, qui quidem cuculum in eius nido parere scripsit, sed, cum corporis formam non addiderit, par fere de ea, ac antho inter scriptores concertatio. Niphus cantu et magnitudine philomelam imitari et, quod in oculi equi mortui concauitate nidificet, hypolaيدا uocari scribit. Bello-nius lusciniæ in cantu similem, Gallis fanette brune facit. Turnerus titlingam seu lingettam Anglorum, quae lusciniæ minor est, colore sub-uiridi. Culices et uermiculos in ramis arborum sectatur, raro humi consistit, hyeme non cernitur, cuculi pullum pro suo educat et sequitur, esse et Germanis passerem gramineum *Grasmusche seu Grasmuße* uocari reliquit. Geinerus dictionem Germanicam *Grasmusche* per metathesin a Latinorum curruca factam esse coniicit et quatuor eius genera facit. *Maiores* uel colore sunt fusco prae caeteris canorae. Circa lacum Verbanum piccasigas, id est, ficedulas uocant, uel pectore albo, capite cinereo. Ex lino nidum struunt. Atricapillis maribus caput prima aetate rubet, deinde nigrescit, foeminis semper rubet. *Minores* uentrem album, oculos albicantes habent, inter sepes fere degunt et hyeme discedunt. Eliota Anglus passerem sepium esse putat, quem Turnerus passerem troglodytem interpretatur, Germanis *Zaun-schlüpfe*. Aldrouandus nullam obseruauit, cui proprie illud nomen conuenire existimaret. Shwenkfeldius *επιλαίδα* Graecis, andothiam Alberto dici opinatur et supina parte totam cineream, prona albidam, partim dilute cinereo colore respersam, uertice punctulis nigris maculato describit. Secundum eundem *nidum* inter gramina rotundum suspendit. *Oua* Maio plerumque quinque, aliquando septem sub-

uiridia, punctis minutissimis uaria parit eaque, si digitis tangantur, non amplius fouet, sed relinquit.

ATRICAPILLA *μελανόκερυφος* *Arist. H. A. l. 9. c.*

et *μελανόκεφαλός* Graecis, falso galli-nago ab Alberto M., ab aliis guger

Germanorum, qui capite quidem

atro est, sed pectore rubet, a non-

nullis auis phoenicuro adeo similis,

ut, nisi cauda differrent, quae illi

rubea, huic cinerea est, uix digno-

sci possent, esse putatur. Quam

uerè Aristoteli et Plinio cum fycali-

de seu ficedula uel, ut Scaligero

placet, ficala et ficilla eadem sit et

ineunte quidem autumno ficedula,

ab autumno protinus atricapilla euad-

at, putetur, cum Schwenkfeldius

atricapillam uere et autumno de-

prehenderit, iudicandum relinquo.

Aliquot earum exhibet Aldrouan-

duis icones. *Vna* capite, dorso,

cauda et remigibus alarum pennis

tota nigra erat. *Alterius* uertex

colorem castaneum gerebat. *Ter-*

tia notabili macula supra rostrum in

fronte notabatur. *Quarta* tota ex

albo et nigro uariabat. Schwenk-

feldius passere paulo minorem, uer-

tice nigerrimo, collo dilute caeruleo,

uentre albicante, podice sub-

flauo, pedibus glaucis, unguiculis

fuscis esse scribit et summae linguae

acumine carere addit. In Angliam non

habentur, si Turnero credimus. *Mi-*

dicant in caueis arborum et plura,

quam uiginti oua, ponunt, sed nume-

ro semper impari. Non tantum uer-

miculis, sed et forbi Alpinae bacculis

uescuntur, imo et uiuis inhiant. *Vn-*

de ampelides uocantur. *Pullos* tanta

sedulitate alunt, ut in nido etiam

pinguisimi existant. *Optimae* sunt

in cibo autumno propter alimentum

tum in iis abundans. Phauorini

tempore negabant, ullam autem prae-

ter ficedulam totam comedi oportere.

Dioscorides frequenter in

cibo sumtas uisum acueret.

testatur.

* R HISTO.

gris albo circulo circumdatis, quem
rursus alius spadiceus ambit. Cru-
ribus longis, coxis breuib, digi-

tis 'membrana iunctis. Si cor-
rira trochilus non est, ce-
leris est.

TITVLVS II.

De Auibus Palmipedibus Herbiuoris

CAPVT I.

De Cygno.

Cygnum, qui et *olor* quasi ὄλος
ὄραϊος, totus candidus, Grae-
cis modernis cyprinus, ueteribus
κύδνος et κύκνος seu ἀπὸ τῆς κυκνῆς τὴν
ἰλὸν, quod cibi causa coenum scru-
retur et turbet, seu quasi κλυτός, quod
sit clamorosus seu, quod teres col-
lum habeat, dicitur. Totus est
candidus. Horatius purpureum et
pulcrum et splendentem poetica
licentia nominasse creditur. *Rostrum*
habet paruum turbinatum in ex-
tremitate obtusum, ferratum et fal-
cis instar dentatum, colore rufo, in
cuius summa parte, qua capiti com-
mittitur, tuberculum rotundum,
nigerrimum et rostrum in se infle-
ctens uisitur. *Collum* longissimum
uiginti octo uertebis constans, un-
de δολιχόδεϊρος Homero et δολιχαύχην
Euripidi dicitur. Et lineae, uelut
piscatoriae, usum in aqua porrectum
praebet. *Pedes* nigris notis partim
caeruleis, partim rubicundis et al-
bis distinctos. *Membranas* digitis
interiectas squamulis minimis rotun-
dis inaequales. *Digitos* uero, ue-
luti annuli quidam, in latum interse-
cant, eorum medius omnium et
crassissimus et maximus est, longus
digitos decem, internus nouem,
externus septem. Vno pede pro re-
mo, altero pro corporis sui guber-
naculo utitur. *Linguam* mediam,
quod superius ponendum erat, sul-
cus denticulis palatum medium se-
cantibus respondens diuidit et ipse
prope radicem scaber. *Interna* si
species, *intestina* omnia quatuor do-
drantes et palmum longa multoque
adipe, qui uicem emeriti obit inte-
cta, in illo, quem Aldrouandus se-
cari curauit, erant et, cum simplici

tantum in se media spira reuolutio-
ne inflectantur, ne aliquid non pla-
ne distributi alimenti praeterlabere-
tur, natura caeca duo dodrantis
spatio inter anum et ipsorum ini-
tium interiecto recto intestino ad-
pendit. *Arteria aspera* admiran-
dae plane est structurae. Nam oe-
sophagum subiectum comitata ad
iugulum descendens cum peruenit,
non recta, ut in caeteris animanti-
bus, ad pulmones tendit, sed supra
clauiculas eleuata in costam ossis
pectoris seu sterni, quae ex duobus
lateralibus ossibus et tertio superno
his pro operculo incumbente fabri-
cata, uaginae seu thecae figuram
et usum praebet. Ad huius finem
postquam peruenit arteria, inferne
in se instar serpentis reflectitur et S.
literam exprimit moxque sub priore
iam dicta portione ipsi superposita
hanc capsulam denuo egreditur et,
clauiculis mediis conscensis, harum
ingo tanquam fulcro innititur at-
que ita sustentata denuo in morem
tubae reuoluitur thoracisque cauum
subiens, antequam ad pulmones
fertur, prius quasi laryngem alte-
ram efformat, transuersim secta
ossiculoque, quantum ipsa lata est,
longo et, quod tenui membrana ob-
tenditur, hiulcam fistulam seu sy-
ringem organorum musicorum, quae
inferiore sui parte simili fissum pa-
tulæ sunt, figuram repraesentat.
Sub hac larynge arteria in duas cana-
les diuicatur, quorum singuli in
medio ampliori capacitate protube-
rantes recta in pulmones exiguos
costis retro totos adfixos abeuntes
distribuantur. Talem structuram
et cantus, de quo postea et respi-